

Koldingbogen

ÅRSTAL:	2007
FORFATTER:	Steffen Riis
TITEL:	Spanske efterkommere i Kolding – en myte?
KORT RESUME:	En gruppe af slægtsforskere i Kolding har søgt dokumentation for spanske efterkommere i Danmark.

SPANSKE EFTERKOMMERE I KOLDING – EN MYTE?

AF STEFFEN RIIS

I foråret 2006 kunne man læse i Koldingavisserne, at der var nedsat en komite, hvis formål var at skabe kontakt til lokale foreninger og interesserede personer, så der i fællesskab kunne skabes en bred palet af historie og oplevelser i forbindelse med markeringen af 200-årsdagen for branden på Koldinghus den 30. marts 1808.

KOLDINGHUS-FORENING AF SLÆGTSFORSKERE

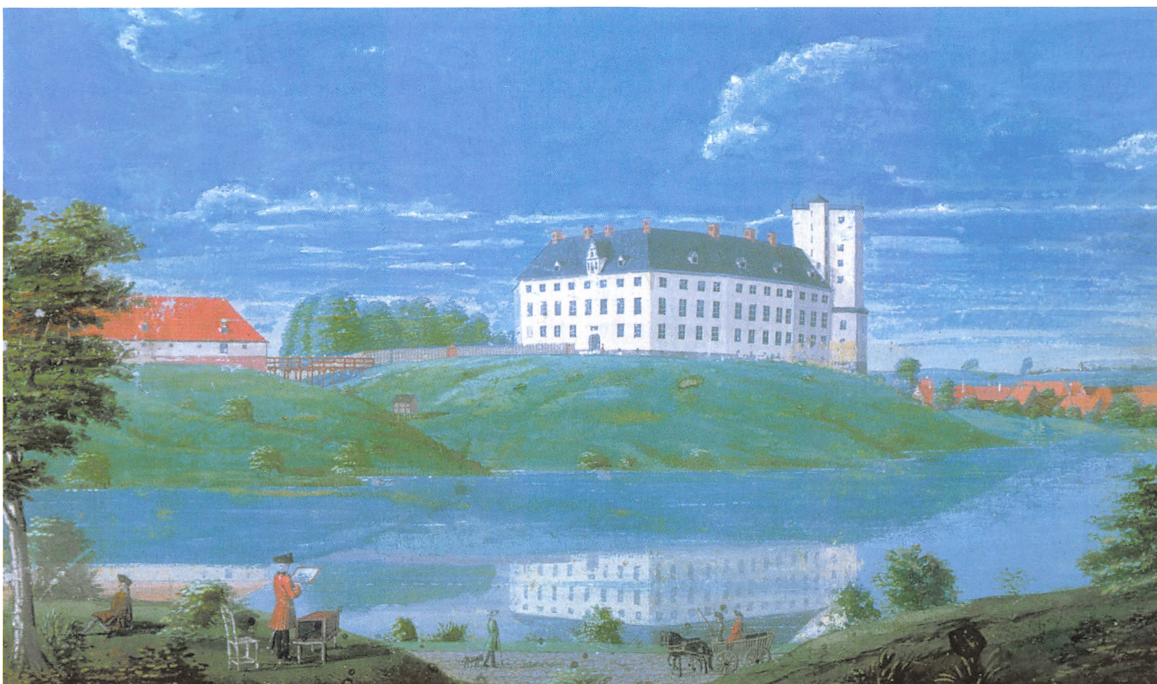
I foreningen ”Koldinghus-Forening af Slægtsforskere” fandt vi det ganske naturligt, at vores bidrag hertil måtte være at opspore nogle af de – som historien altid har sagt – adskillige efterkommere af de 14.000 spanske soldater, som var en væsentlig del af de hjælpetropper, Napoleon sendte hertil i 1808. Det er ligeså almindeligt kendt, at det netop var nogle af disse spanske soldater, der var den direkte årsag til branden på Koldinghus for 200 år siden. En gruppe på 6 personer blandt slægtsforskerforeningens medlemmer tog fat på opgaven med det optimistiske mål at finde flest mulige af de fremmede, specielt spanske efterkommere. Vores målgruppe var børn født i det område, der i dag har betegnelsen Ny Kolding Kommune, hvilket omfatter 23 tidligere kirkesogne. Den gængse Danmarkshistorie fortæller, at ca. 24.000

fransk-spanske soldater kom hertil landet i foråret 1808, og at den sidste soldat fra Napoleons hjælpekorps atter forlod det danske landområde i efteråret 1809. Opgaven var derfor blot at finde navne på de i slutningen af 1808 samt i 1809 og 1810 fødte børn, hvor moderen var dansk og faderen en spansk soldat. For at tage højde for den situation, at soldater kunne være deserteret fra den franske armé, havde taget ophold her, blevet gift og fået børn, udvidede vi undersøgelsesperioden til omkring 1840.

En slægtsforskers primære kilder ved en sådan søgning er kirkebøgerne evt. suppleret med folketællingerne, (de sidste er knap så aktuelle i forbindelse med netop denne undersøgelse, da der ikke er folketællinger mellem 1801 og 1834).

Relativt hurtigt fik vi gennemgået kirkebøger og folketællinger fra ovennævnte tidsinterval, men med det for os nedslående resultat: Ingen børn født med dansk mor og spansk far blev fundet.

Vi valgte så med en artikel i Kolding Ugeavis at gøre vores skuffelse kendt. Det blev fulgt op af 3 gange interview i radioen samt en artikel i gratisavisen ”Nyhedsavisen”. Ekstrabladet havde også et indslag herom. Denne markering i medierne gav nu løbende henvendelser fra over 50 personer, der var rimeligt sikre på, at netop deres familie hav-

J. J. Bruun: Koldinghus, ca. 1746, gouache, Nationalmuseet.

de det, vi søgte – en forfader blandt de omtalte spanske soldater, der havde opholdt sig i Kolding. Ingen havde dog beviserne i form af førte slægtstavler, men historien havde vandret sikkert gennem flere slægtled og oftest med teksten: ”der måtte ikke tales om det, men alle vidste det”. Det var de mørklødede med mørkebrune øjne og i tilgift temperamentsfulde familiemedlemmer, der oftest var det sikre bevis på den sydeuropæiske forbindelse.

PANDURO-SLÆGTEN

I disse henvendelser, der nu fremkom fra hele landet, var nogle med efternavnet Pan-

duro. Denne familie har vi hele tiden kendt, og været klar over var en af de få, der havde en spansk soldat som stamfader. Historien er, at Isodore Panduro var en spansk rytter fra Almansa-regimentet, der i august 1808 blev indlagt på lazarettet i Kerteminde med et brækket ben. Da de fleste soldater fra det spanske korps i slutningen af august 1808 blev udsibet af englænderne, glemte man ganske enkelt at få Isodore med. Han fik senere arbejde på Hverringe gods ved Kerteminde, og i 1819 blev han gift med Marie Hansdatter. Ægteparret fik 7 børn, og de er i år 2000 blevet til i alt 356 nulevende personer. Men som det fremgår af Isodore Panduros historie, passer han ikke rigtig ind i

Louis Gurlitt: *Koldinghus som ruin set fra sydvest, 1840, olie på lærred, Museet på Koldinghus.*

vores målgruppe. Han har ganske bestemt være med sit regiment igennem Kolding, men kun for en kort bemærkning, da Almansa-husarregimentet umiddelbart efter ankomsten i marts 1808 var blevet overflyttet til Odense.

AUGUSTIN MIQUELSEN

Der er endnu en spansk soldat, Augustin Miquelsen, hvis efterslægt her i landet også er veldokumenteret. Han deserterede i 1809 og holdt sig skjult omkring Wedellsborg på Vestfyn. Da risikoen for, at han skulle blive arresteret, var drevet over, fik han arbejde på

hovedgården Wedellsborg og blev senere (i 1828) gift med Ane Marie Nicolajsdatter. De fik 6 børn, der alle voksede op og stiftede familier. Selvom denne familie i dag repræsenteres af 8. slægtled og angivelig er ret omfattende, er vi ikke stødt på nogle af dens familie-medlemmer, men den er da også, som Panduro-slægten, uden for vores egentlige målgruppe.

HVORFOR ER DER IKKE NOGEN?

Nu efter afslutningen af undersøgelserne på de sidst anmeldte familier er vi stadig i samme situation – ingen relationer til de span-

ske soldater i Kolding. Vi står tilbage med to væsentlige spørgsmål.

1. Hvorfor fandt vi ingen børn født med spansk far og dansk mor i Kolding?
2. Hvorfor er myterne herom så vedholdende?

Det første og nemmeste svar er naturligvis, at vi ikke har været grundige nok og måske har overset noget i de ikke altid lige let tilgængelige kirkebøger med ofte næsten ulæselig gotisk skrift omkring år 1808. Det var først ved kirkebogsreformen i 1814, at der blev krævet en vis standardisering af de nedskrevne oplysninger. Til dette er kun at sige, at alle kirkebøger er blevet gennemgået to gange af to forskellige personer, så muligheden for at have overset noget, er derfor minimal.

Et andet argument er, at kirkebøgerne ikke altid siger sandheden. At præsten ikke har fået de rigtige oplysninger eller måske bevidst har manipuleret med sandheden ud fra forskellige bevæggrunde. Til denne påstand vil svaret være, at som slægtsforsker må vi have en ret stor tiltro til indholdet i kirkebøgerne og kun i tilfælde, hvor vi har samtidige breve, dagbøger eller andre private og offentlige optegnelser, der ikke stemmer overens med kirkebogens oplysning, kan vi måske komme i tvivl.

Vi kan naturligvis ikke udelukke, at en uønsket graviditet med en spansk soldat, som tilmed var forsvundet kort efter, kunne forlede pigen til hurtigst muligt at finde en anden person, der ville påtage sig faderskabet og indgå ægteskab inden forventet fødsel. Et sådant fornuftsægteskab og efterfølgende barn døbt med almindelig dansk navn, vil vi ikke kunne fange i vores undersøgelse.

En hurtig bortrejse fra sognet inden fødslen vil vi heller ikke kunne opdage, især ikke hvis fødslen fandt sted uden for det undersøgte Ny Kolding område. Der skal dog her tilføjes, at en ugift pige efter en fødsel var pligtig til at oplyse navnet på den formodede barnefader, og kunne hun ikke det, skulle hun til notat i kirkebogen oplyse, hvor hun havde opholdt sig 10 måneder før den aktuelle barnefødsel, hvilket kunne lette indkredsningen af mulig barnefader.

Hos familier med indkvartering af soldater, hvor der allerede er børn, kan muligheden for et fejltrin være vanskelig at spore, hvis faderen uden skriftlig protest accepterer faderskabet og heller ikke i navnevalget signalerer noget usædvanligt.

Mod teorien om, at de danske piger på stribe faldt for de smukke, charmerende spanske soldater i en sådan grad, at graviditeter hurtigt blev et resultat af bekendtskabet, taler flere ting.

Nedenstående skema over fødsler ægte/uægte i Kolding i perioden 1807-1813, viser tydeligt nedgangen i fødselsantal i perioden, hvor vi snarest skulle have ventet en stigning. Her er kun medtaget Kolding Købstad,

Barnefødsler i Kolding (1807-1813)

År	Drengebørn	Pigebørn	Uægte børn	Total
1807	22	25	5	52
1808	26	21	5	52
1809	20	20	3	43
1810	25	12	4	41
1811	27	14	1	42
1812	25	28	6	59
1813	29	24	2	55

men et lignende billede tegner sig i sognene i nærmeste omgivelser.

Skulle teorien om arrangerede "nød-ægteskaber" grundet uønsket graviditet oprettholdes, måtte man vel forvente en stigning i perioden 1808-1810, igen er Kolding Købstad udvalgt som eksempel.

Vielser i Kolding (1807-1813)

År	Antal
1807	10
1808	9
1809	16
1810	14
1811	29
1812	16
1813	27

Ser man nu på disse tal, konstateres næsten en fordobling i antallet af ægteskaber i år 1809 i forhold til 1808, så en mistanke om sådanne "nød-ægteskaber" er nærliggende. Men skal teorien holde, må der også optræde barnefødsler i pågældende nye ægteskaber kort efter vielserne, eller senest 8 til 9 måneder efter, hvis formålet med ægteskabet er at dække over et fejltrin med en bortrejst spansk soldat.

Kun i ét tilfælde i 1808 ser vi dette finde sted, nemlig i ægteskabet mellem værtshusholder Jens Olesen og pigen Anne Elisabeth Pedersdatter. De bliver viet 11. november 1808, og Anne Elisabeth føder en søn den 20. november 1808. Han døbes Ole Jensen den 4. december 1808. Der nævnes som forventet intet i kirkebogen om tvivl eller usikkerhed vedr. faderskabet, og navnet giver heller ikke nogen begrundet mistanke om,

at en spansk soldat skulle være involveret i sagen. Det samme er tilfældet for 1809. Her er det skomagersvend Jens Rasmussen og pigen Ane Catrine Hermann, der bliver gift 27. april 1809 og får en søn (Mikael Jensen) den 26. juli samme år. I begge tilfælde er muligheden for, at en spansk soldat er medspiller i familieførgelsen til stede, men det kan hverken bekræftes eller afkræftes med de data, vi har til rådighed. I alle de øvrige ægteskaber går der minimum et år efter vielsen, inden der kommer familieførgelser. Så konklusionen må være, at det forøgede antal vielser i 1809 ikke alene kan være et udtryk for, hvad jeg kalder "nød-ægteskaber".

Der er ingen tvivl om, at disse sorthårede, mørklødige spaniere i deres flotte, farvestrålende uniformer har fået koldingenserne til at spærre øjnene op. Da det tilmed viste sig, at disse soldater, hvis ankomst man ellers på forhånd havde frygtet, på alle måder udviste en venlig imødekommenhed og forståelse for lokalbefolkningen, vovede disse sig snart ud iblandt dem. Men et problem var sproget. Mange spanske soldater kunne fransk, men under ingen omstændigheder dansk. Koldingenserne kunne måske lidt tysk, men hverken fransk eller spansk. Så en umiddelbar kommunikation var vanskelig at opnå, man måtte klare sig med fagter og tegn-sprog.

Men den helt afgørende årsag til, at den spansk-danske forbindelse ikke blev så tæt, at den førte til et større baby-boom, skal findes i datidens dokumenter og protokoller, der angiver de nøjagtige opholdstider og -steder for Napoleons hjælpetropper i Kolding i 1808-1809.

Brødrene Christian og Cornelius Suhr i Hamburg fremstillede i 1808 en serie kobberstukne tegninger af de spanske soldater, der som en del af Napoleons hær skulle videre til Danmark. Dette stik viser en spansk soldat af regimentet Catalonia og hans kone. Mange af soldaterne medbragte kone og børn, da de var uden mulighed for at underholde familien hjemme i Spanien. Museet på Koldinghus.

DE FLESTE VAR KUN I KOLDING EN DAG

Historien om de spanske soldaters ophold i Kolding opnås bedst ved gennemgang af det ret omfangsrige skriftlige materiale fra tiden. Papirerne findes dels i krigsarkiverne på Rigsarkivet i København og dels i Kolding Rådstues arkiver, der nu er på Landsarkivet i Viborg. Her får vi meget præcise oplysninger om indkvarteringerne og antallet af soldater, der kom til byen, og hvor længe de var her.

Mere end hver anden matrikel i byen (ud af byens 275 matrikelnumre var der indkvartering hos 195) havde indlogering af enten franskmænd eller spaniere, officerer som menige, og i den nærmeste omegns sogne havde man fået ordre til at skaffe indkvarteringsmuligheder for 600 til 1000 mand.

De første spanske tropper kom til Kolding den 12. marts 1808. De ca. 2000 mand (infanterister og kavaleri med 400 heste) drog efter 1 nats ophold videre til Middelfart over Snoghøj. Samtidig kom næste hold (igen ca. 2000 mand) til byen – også for næste dag at drage videre mod Fyn. Sådan fortsatte det frem til 23. marts med ca. 2000 nye soldaters daglige ankomst og omtrent samme antals afgang til næste destination. Der var dog nogle af officererne, men også menige, der blev i byen eller omegnen i flere dage, når rent praktiske gøremål for arméen krævede dette.

Ud af indkvarteringslisterne kan vi læse, at flere især officerer har koner og også børn med. Dette var faktisk et noget større antal end ventet, og da Danmark skulle betale kost og logi for alle, vakte det bekymring.

Således skrev den danske konge, Frederik VI, til divisionskvartermester Carl Bardenfleth i maj 1808:

Det er til bekymring med den mængde officersfruer og koner, som hører til arméen, sikkert omkring 1000 personer. Det er en vanskelig sag at afhjælpe. Thi at lade dem blive i Altona, er til tab for byen, og lade dem følge arméen, er til tab for landet, især for enkelte værter, og vil give anledning til tusinde klager, – og at sende disse fruentimmer tilbage til Altona, som general Gérard [fransk stabchef hos Bernadotte] har ytret, er ej ønskeligt; thi dette ville ikke stemme de spanske tropper til vores fordel, hvilket dog er såre vigtigt, da vi skal fægte conjunctim [latin: under ét].

Vi syntes derfor, at det bedste var, om disse fruentimmer kunne sendes til Hamburg eller, ifald dette ej lader sig gøre, da indrette i Altona et særligt kvartérreglement for disse, og lade denne byrde tillige med de øvrige ligne på det hele; thi derved gøres dette onde tåleligere.

Når vi yderligere ved, at der med denne hær fulgte adskillige letlevende fruentimmer, som de blev benævnt, kan det vel tolkes derhen, at der egentlig ikke var den store mangel på kvindeligt selskab i det hjælpekorps, som Napoleon sendte os.

Denne armé, der fra starten havde det bestemte mål sammen med ca. 6000 danske soldater at angribe Sverige ved en landgang over Øresund, viser sig, når resultatet skal gøres op, intet at have opnået – bortset fra at have kostet Danmark omkring 160 millioner nutidskroner samt et nedbrændt kongeslot, Koldinghus.

Da hele den spanske del af hæren i slutningen af april 1808 var overført til Fyn, var der stort set kun franske soldater i Kolding.

De var her frem til april 1809. Men sjovt nok er der ikke nogen, der taler om franske soldater, som værende deres stamfædre, det er altid spanierne, der henføres til. For god ordens skyld skal det her pointeres, at vi heller ikke fandt franske soldater opgivet som barnefædre i kirkebøgerne fra Kolding-området.

Da de spanske soldater "strandede" på Fyn i fire til fem måneder, er der naturligvis større chancer for, at fraterniseringen her med den stedlige befolkning blev mere intens, og på Fyn finder man da også i kirkebøgerne 17 registrerede fødsler med en spansk soldat som udlagt barnefader, ligeledes melder den samme kilde 8 børn med franske fædre og danske mødre.

Sandheden om spanske efterkommere i Kolding er måske ikke langt fra, hvad Nyhedsavisen den 4. juni 2007 lidt skadefro skriver under overskriften "Ingen spanske elskovssoldater i Kolding. I mange år har adskillige koldingenser troet, at de havde spanske aner, men der var ikke meget elskov i luften, da spanske soldater for snart 200 siden var i Kolding".

HVORFOR LEVER MYTEN?

Det er ikke muligt at give noget endegyldigt svar herpå, men myterne er ikke først opstået i nyere tid. Allerede i 1843 skriver den danske historiker Frederik Schiern om spanierne i Danmark: "Man har i enkelte egne, hvor man hyppigt møder sorte, funklende øjne og sydlandske ansigtstræk oftest troet eller tænkt, at disse måtte have forbindelse med spaniernes ophold i 1808". I 1882 skriver C. H. Rørdam i ugebladet Danebrog næsten det samme, men han henviser til, at han har oplysninger fra Schiern. I adskillige skrifter og lokalhistori-

No.	Navn	Udskrevet	Indkvarteret	Udskrevet	Indkvarteret
1	J. Sørensen	10	1	3	16
		10	3	6	3
		4	3	7	2
		10	8	9	1
		10	9	10	1
		10	11	10	1

Udsnit fra indkvarteringsprotokol, april 1808.

ske årbøger op igennem 1900-tallet er det en ofte nævnt påstand, der efterhånden bliver betragtet som en fuldgældig sandhed.

I de historiske romaner som J. Bech Nygaard: Spanierne på Koldinghus og Ib Michael: Den tolvte Rytter gives i romanform meget detaljerede beskrivelser af tiden og stemningen omkring de spanske og franske soldaters ophold i Kolding og omegn, og her fører forbindelsen mellem en spansk soldat og en pige fra Kolding til barnefødsel. Selvom det her drejer sig om romaner med de friheder den litteraturform har, er det efter min mening med til at vedligeholde en allerede igangværende myte.

I Lars Lindebergs populær-historiske bog *De så det ske. Englandskrigene 1801-14*, skriver han "Pigerne faldt på stribet for de flotte franske og spanske soldater". Litteraturen har således let kunnet forlede familier fordelt over hele landet til at få den tanke, at mørklødige, sorthårede og brunøjede slægtninge må stamme fra de spanske soldater, der var her i en fjern fortid. Da de fleste ved, at det var de spanske soldater, der var årsag til, at Jyllands eneste kongeslot, Koldinghus, nedbrændte,

så er der altså ikke så langt til myten: ”Det mørke islæt i vores ellers lyse nordiske familie skyldes en af de spanske soldater, der var med til at afbrænde Koldinghus”. Hvor skulle det mørke gen ellers komme fra? Er man så også i den situation, at nogle af disse udvalgte har sydlandsk temperament, så er der ingen grund til betvivle den gode historie.

FREMMEDE I DANMARK

Hvis man vil tage de kritiske briller på, kommer automatisk spørgsmålet. Hvorfor er det altid spanske soldater, der nævnes? De var her kun i så kort tid (½ år), franskmændene var her noget længere (1½ år), men ingen siger, at forfaderen var en fransk soldat.

Er forklaringen den, at de spanske soldater havde så megen sympati hos befolkningen med deres lidt eksotiske væremåde, at de var venlige og hjælpsomme, hvor end de opholdt sig, at de forlod landet (og franskmændene) for at komme hjem til kamp for deres eget land, Spanien?

Hvis ikke det sydlandske islæt i de danske familier stammer fra disse spanske soldater, hvor kommer det så fra? Der er mange andre muligheder. Læser man Bent Østergaards bog: *Indvandrerne Danmarkshistorie* fra 1983, er der alternativer nok: Tyskere, frisere, hollændere (Amager fra 1521), hvervede (gevorbnede) soldater under Enevælden (1660-1848), polske arbejdere (Lolland-Falster og andre steder, bl.a. syd for Kolding), huguenotter og calvinister (Fredericia), herrnhuttere (Christiansfeld), jøder, sigøjnere etc.

En del af de familier, vi har undersøgt, der troede, de havde spanske forfædre, havde i stedet tyske aner. Kunne man forestille sig,

at grunden var, at danskerne efter 1864 ikke var stolte af deres tyske aner?

Omkring år 1800 havde Danmark-Norge verdens næststørste flåde (handels- og krigsskibe), kun Englands var større. Danske skibe var overalt på verdenshavene. Vi havde kolonier i Vestindien, Ostindien og Afrika. Mange gange kom disse fremmede folk til Danmark med handelsskibene, og nogle blev her og stiftede familier.

Der er således mange andre muligheder for, at fremmede gener er kommet ind i den oprindelige danske befolkning og mere nærliggende end fra de spanske soldater, der var her fra marts til september i 1808, og for de flestes vedkommende kun var i Kolding en enkelt dag.

Vi ved i dag, som det tidligere er nævnt, at der i Danmark er efterkommere af de spanske soldater fra 1808, men meget tyder på, at antallet af stamfædre er noget mindre end myterne fortæller, og i Kolding må det være meget få, hvis overhovedet nogen. Vi må beklageligvis erkende – vi fandt ingen.

Til afslutning af denne artikel et citat fra Christian Knud Frederik Molbechs bog: ”En måned i Spanien” (1854), side 170.

Molbech kommer i kontakt med en ældre spansk arbejdsmand i Granada, og da denne hører, at han står over for en dansker, siger han: ”Si Senõr! Jeg har været i Dinamarca for mange år siden, da jeg var ung; jeg har været i en by, som hed Col[Kolding] og i en, som hed Borgo [Nyborg], og i en anden, som var meget stor. Det var muy galantes hombres, disse Dinamarquezes; det var smukke folk og vi levede meget godt hos dem. Jeg fik min første kone i det land – una muy buena muger – men hun døde på vejen hjem, thi vi døjede meget ondt i den

krig; si Senör". Det var omtrent alt, hvad han vidste at fortælle om sit ophold i Danmark. Men han tilføjede, at der var mange danske fruentimmer, som fulgte med dem hjem, og at der vist levede nogle af dem endnu – men hvor, det kunne han ikke sige. I Granada mente han dog ikke, der var nogen. Den spanske tidligere soldat sluttede af med denne salut til Molbech: "*Det er et smukt land Dinamarca, et meget smukt land, næsten lige så smukt som Granada*".

Det er så her, jeg overvejer, om ikke vi skal vende hele problematikken på hovedet og starte på eftersøgningen af de spanske soldaters koldingenske efterkommere med en tur til Spanien.

KILDER OG ANVENDT LITTERATUR:
Kirkebøger dækkende Ny Kolding (23 tidligere kirkesogne).

Folketælling 1801 og 1834.

Det kgl. Generalkommisariatskollegium: Materiale vedr. de fransk-spanske styrker i Danmark 1808-1809. (Rigsarkivet).

Kolding Rådstuearkiv: Diverse dokumenter vedrørende de allierede troppers indkvartering 1808-1809 (Landsarkivet for Nørrejylland).

Slægtsbog for slægten efter spanieren Augustin Miquelsen (1957).

Fynske årbøger 1940 og 1942.

C. Th. Sørensen: Meddelelser fra Krigsarkiverne udgivne af generalstaben, Bind 3, (Kbh. 1888).

Karl Schmidt: Meddelelser om de begivenheder, som knyttede sig til de fremmede troppers ophold i Danmark i 1808. (1901).

Karl Schmidt: Aktstykker vedrørende de

fremmede troppers ophold i Danmark i 1808.

Svend Orhammer Andersen: Spaniolerne (1973).

P. Eliassen: Kolding fra middelalder til nutid. 1910.

Jens Jørgen Fyhn: Efterretninger om Kjøbstaden Kolding (1848).

Frederik Schiern: Spanierne i Danmark (Dansk Folkekalender 1843).

C. H. Rørdam: Fra spaniernes ophold i Danmark (Danebrog 1882, nr.13).

Christian Molbech: En måned i Spanien (1856).

Hans Rudolph Panduro: Optegnelser om Spaniernes ophold i Danmark 1808.

Lars Lindeberg: De så det ske. Englandskrigene 1801-14.

Bent Østergaard: Indvandrerne i Danmarkshistorie. (1983).

H. P. Mumme: Begivenhederne i Fyen under de franske og spanske troppers ophold her i landet i året 1808. (1848).

Randers årbog 1907 (om spanske soldater).

Ribe amt årbog 1907-08 (spanske soldater).

Holger Begtrup: Det Danske Folks Historie, bind 1.

Preben Kannik: Alverdens uniformer. Politikens forlag.

Ib Michael: Den tolvte rytter.

J. Bech Nygaard: Spanierne på Koldinghus.